

IRODALOM ÉS ÉLET

KLANICZAY TIBOR

Tudós és nevelő

Dmitrij Szergejevics Lihacsov, Lenin-díjas akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja személyében a szovjet irodalomtudomány egyik legjelentősebb és legrokonszenvesebb képviselőjét üdvözölhetjük 70. születésnapján. 1906-ban Pétervárott született, és egész munkássága a forradalmi városhoz kapcsolódik, tanára volt a leningrádi egyetemnek, és hosszú ideje a Szovjet Tudományos Akadémia orosz irodalmi intézete régi orosz irodalmi osztályának a vezetője.

Tudományos munkásságában elsősorban a nagy orosz filológus, Alekszej Alekszandrovics Sahmatov (1864 – 1920) pétervári professzor munkáját folytatta, immár a marxizmus módszerét, látásmódját érvényesítve. Sahmatov nyomán munkásságát a legszigorúbb filológiai, textológiai alapokra építi, felismerve, hogy a helytálló történeti és esztétikai értékelést csak a kritikailag felülvizsgált szövegekre, valamint a szövegek történetének ismeretére lehet alapozni. Így vált Lihacsov akadémikus egyrészt a régi orosz irodalomnak, másrészt általában a textológiának legnagyobb szovjet tudósává.

Maradandó nagy munkái az 1950-es évektől kezdve szinte egymást követték. Így például: *Az orosz irodalom keletkezése* (1952), *Az ember a régi Oroszország irodalmában* (1958), *Oroszország kultúrája a reneszánsz hajnalán* (1962) – ez a könyve 1971-ben magyarul is megjelent –, *Textológia* (1962), ugyanennek rövid összefoglalása (1964) stb. Monográfiái és tanulmányai mindig a régi orosz irodalmi fejlődés alapvető elvi kérdéseinek a megragadására irányulnak, példát mutatva filológiai egzaktuság és elméleti igényesség egységére. A régi orosz irodalom periodizációjának, stílusainak, poétikájának, a régi orosz műfajok elméletének újszerű, meggyőző vizsgálata mind az ő és tanítványai, munkatársai nevéhez fűződik. Következtesen képviseli azt az elvet, hogy az irodalom vizsgálata nem választható el a többi művészet és általában a művelődés egészének vizsgálatától, valamint hogy a nemzeti irodalom vizsgálatában mindig érvényesíteni kell a más irodalmakkal való kölcsönhatásokból eredő szempontokat.

Munkássága ugyan szinte kizárólag a régi orosz irodalom vizsgálatára és a textológia elméleti kérdéseire korlátozódik, ismeretei azonban nem kevésbé széleskörűek a későbbi korok irodalmában. A régi kor vizsgálata nála mindig az orosz irodalom fejlődése egészének az összefüggéseiben, a mához vezető út távlatában történik, ezért is képes arra, hogy mindig élő problémákat ragadjon meg egy-egy középkori legenda, krónika, elbeszélés korábban porosnak és érdektelennek vélt szövegében.

Nemcsak nagy tudós, hanem nagy nevelő is, aki egész nemzedéket nevelt fel a régi orosz

irodalom kutatására, a szigorú történeti pontosság és az elvi igényesség követelményeire. Valóság-
gal hatalmas családdá szervezte a régi orosz irodalom kutatóit, évről évre megrendezve azok
országos találkozóját. Roppant tudása és rokonszenves emberi egyénisége együttesen teszik
őt nemcsak a világ különböző egyetemei és akadémiai által ünnepeelt és megbecsült személyiséggé,
hanem egyúttal mindenki által szeretett mesterré. Nem kivétel e téren hazánk sem, a Magyar
Tudományos Akadémia méltán választotta őt 1973-ban tiszteleti tagjává, s magyarországi látoga-
tásai során méltán övezi őt nemcsak a magyar russisták, de minden magyar irodalomtörténész
szeretete és tisztelete.

DMITRIJ LIHACSOV

Feltárni az irodalmat az irodalomban

... *A tanítványok nem úgy őrzik az örökséget, mint a levéltárosok a régi okmányo-
kat. Az örökség őrzése egyáltalán nem azt jelenti, hogy be kell érni az örökséggel. . .**
*Lenin e szavait nem véletlenül idézi egyik cikkében Dmitrij Lihacsov akadémikus,
a kiváló szovjet tudós. Egész tevékenységét, tudományos, oktatói és minden egyéb
munkáját, legyen az tudományos monográfia vagy újságcikk, elméleti munka vagy
nemzetközi szimpozionon tartott előadás, egyetlen gondolat hatja át: a múltat a
jelen érdekében kell tanulmányozni. Hiszen, amint azt Lihacsov hangsúlyozza, a
jelenkorban nemcsak a jelen van benne, hanem az egész, általunk érzékelt múlt.*

*Mi az irodalomtudomány szerepe a kulturális kincsek megőrzésében és gazdagításá-
ban, mi a jelentősége, és milyen helyet foglal el az általános kulturális fejlődésben?
Szvetlana Szelivanova újságíró ezekről a kérdésekről kért tájékoztatást Dmitrij Liha-
csovtól.*

„TOLAKODÓ FELÜGYELŐ” VAGY EGYENRANGÚ PARTNER?

– Miért van szükség irodalomtudományra? Gondolom, egyetért azzal, hogy nem is olyan ritkán hallani
ezt vagy ehhez hasonló kérdést. És sajnos, nemcsak az irodalomban járatlan emberektől, hanem művelt,
értő olvasóktól is. Emlékszem, egyik cikkében elmeséli egy kiváló matematikussal folytatott beszélgetését,
aki így háborgott: „Én magam akarok olvasni, és magam akarom megérteni, amit olvasok, nincs szükségem
súgókra és kommentátorokra.” Az olvasók többsége épp azért tiltakozik a klasszikusok műveinek akadémiai
kiadásában szereplő, szerintük túlságosan hosszadalmas kommentárok és terjedelmes bevezető tanulmányok
ellen, mert így vélekedik az irodalomtudományról. Véleménye szerint mi a magyarázata ennek a kategorikus
elutasításnak?

– A rossz irodalomtudomány. Sajnos, nálunk is van ilyen, ezt be kell ismernünk. Arra
az irodalomtudományra gondolok, amely megpróbálja helyettesíteni az irodalmat, amely pusztán

* Lenin Összes Művei. 2. köt. Kossuth, 1963. 508. old.